

УДК: 347.99 (477)

Синельнік Р. В.

*ст. викладач кафедри конституційного та
трудового права юридичного факультету ЗНУ*

Коваль К. В.

*студентка 6 курсу
юридичного факультету ЗНУ*

ДЕ ЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Питання про реформування судово-правової системи та приведення її у відповідність із конституційними нормами та міжнародними стандартами є першочерговим завданням України в процесі становлення та розвитку державності.

Дослідженням системи правосуддя займаються багато вчених теоретиків: О. Данильяк, В. Поторіло, В. Селіванов, В. Тацій, Ю. Тодика, Д. Філін, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та інші, а також багато юристів-практиків: В. Капустинський, В. Миларенко, Б. Ольховський, Є. Ольховський, Оніщук М. та ін.

Реалізація закріплених у Конституції України положень про місце та роль судової влади у демократичній, правовій державі, якою проголошено Україну, а також впровадження конституційних нововведень в організацію і функціонування правосуддя зумовили актуальність та необхідність подальшого реформування судової системи і дослідження даної проблеми як на теоретичному, так і практичному рівнях,

оскільки від того як реалізуються на практиці конституційні положення про судову владу та правосуддя, як вони розвиваються і деталізуються, значною мірою залежатиме розвиток і зміцнення української державності, демократичних і правових засад у нашому суспільстві.

Загальновідомим є той факт, що функцію здійснення правосуддя покладено згідно з ст. 6 Конституції України на суди, які діють незалежно від законодавчої чи виконавчої гілок влади. Жоден орган державної влади, крім судів, не вправі брати на себе функцію і повноваження по здійсненню правосуддя.

Взагалі правосуддя визначається як діяльність органів судової влади в розв'язанні конфліктів у суспільстві, що мають правовий зміст. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує захист гарантованих Конституцією України та законами України прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави [2, с. 60].

Виключно суди мають право визнати особу винною у скоєнні злочину і піддати її кримінальному покаранню. Отже, правосуддя - це така сфера державної діяльності і громадянського життя, у якій ідеї правової держави мають найбільш яскраве втілення.

У правовій державі суд захищає загальнолюдські цінності - життя, здоров'я, честь, гідність, соціально-економічні, політичні та інші права особи. Саме у сфері здійснення правосуддя мають послідовно реалізовуватись такі важливі правові принципи, як можливість звернення до суду за судовим захистом, презумпція невинуватості, право обвинуваченого на захист, недоторканості особи і особистого життя громадян. Діяльність суду покликана забезпечувати переведення абстрактних правових норм у реальні права і обов'язки громадян, тим самим втілюючи у життя волю законодавця, зокрема, вирішувати конфлікти між державою і особою, де суд фактично здійснює контроль над актами і діями органів державного управління. Саме завдяки суду урівноважується фактична нерівність між могутньою державною владою і людиною. Правова держава не може переступити через закріплені в Конституції принципи і норми, що покликані обмежити її владу над людиною і суспільством [3, с. 395].

Соціальна цінність судової влади може бути визначена шляхом встановлення її юрисдикції для суспільного розвитку. Цінність судової влади взагалі полягає, насамперед, в її найважливішому соціальному призначенні - бути арбітром у правових конфліктах. У демократичній, правовій державі безперечним має бути положення, згідно з яким остаточно вирішувати правовий конфлікт має лише єдиний орган - суд. У спорі про правовий характер положень закону судова влада як найбільш кваліфікована і пристосована для виконання ролі арбітра - найбільше для цього здатна [1, с. 49].

Судова влада, вся система правосуддя в Україні, яка формувалась і функціонувала за часів тоталітарно-адміністративного режиму з

переходом країни на нові демократичні засади суспільного життя, вже не може залишатись без змін, щоб повною мірою задовольняти потреби суспільства.

Отже, в умовах нових економічних і політичних реалій виникла необхідність реформування всієї правової інфраструктури, насамперед її центральної ланки - судової системи. Створення справді незалежної і ефективної судової влади, забезпечення її чіткого функціонування є об'єктивною необхідністю, одним із найважливіших державних пріоритетів у складному процесі побудови демократичної, правової держави. Адже без цього не можна створити міцних правових гарантій, які забезпечували б надійний судовий захист соціально-економічних і політичних прав громадян у процесі розвитку сучасного українського суспільства [3, с. 388].

На підвищення ролі судів спрямоване вперше закріплене в Конституції положення про те, що компетенція суду поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судова влада, як і інші гілки державної влади, здійснює свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України [4, с. 439]. Безперечно ця влада повинна мати високий статус, бути сильною та незалежною, досить добре підготовленою професійно, організаційно оформленою і діючою в процесуальному режимі (порядку), який відповідав би усім вимогам справедливості [1, с. 45]. Ці ідеї певною мірою закріплено в Конституції України, законах України "Про судоустрій України" та "Про статус суддів". Але прийняття законодавчих актів ще не гарантує того, що процес становлення сильної і незалежної судової влади проходитиме без перешкод. На цьому шляху виникає чимало труднощів як теоретичного, так і організаційного, в тому числі матеріально-технічного характеру, які не подолані зараз.

За останні роки в реформуванні судової системи зроблено чимало. Конституцією закріплено самостійність судової влади та основні засади її здійснення. Законом "Про

статус суддів" утверджено високий статус судді, його особливе матеріальне і соціальне становище. Законом "Про судоустрій" реалізовано конституційні принципи територіальності та спеціалізації в побудові судової системи, розроблено механізми призначення та звільнення суддів, передбачено та сформовано самоврядні інститути суддівства. Створено Державну судову адміністрацію, яка поступово набирає необхідної сили. Кабінет Міністрів України розробив програму виведення судової системи із кризи. Аналогічні програми має кожна обласна адміністрація. Поступово збільшується заробітна плата суддів та працівників апарату судів. Збільшуються асигнування на здійснення правосуддя. Багато судів отримали нові приміщення, старі ремонтуються. Вживаються інші заходи, спрямовані на покращання матеріально-технічного, фінансового, інформаційного та організаційного забезпечення судової діяльності. Тобто держава поступово змінює своє ставлення до судової гілки влади.

Проте, з нашого погляду говорити ж про реальне реформування системи судів сьогодні було б передчасно. Нагальним завданням є прискорення прийняття ряду нових вкрай необхідних законів та кодексів, які передбачені зобов'язаннями України, взятими при вступі до Ради Європи. 7 лютого 2002 р. Верховною Радою прийнято Закон "Про судоустрій України", який набрав чинності 1 червня цього ж року. Цей закон було схвалено 313 народними депутатами. Однак ні його автори, ні експерти не вважають цей закон бездоганним, хоча він, безумовно, став важливим кроком у побудові правової держави та наближенні нашої судової системи до вимог європейських стандартів [3, с. 387]. Таким чином, вищевикладене свідчить про завершення певного етапу реформування судово-правової системи нашої держави. Приєднуючись до думки М.Оніщук, Ю. Тодик, В.Тадія, О.Данильчана, вважаємо основними ознаками реформування судово-правової системи: намагання сформувати незалежну

судову владу, яка сприятиме ефективному захисту прав і свобод людини та громадянина; перебудувати судову систему в напрямі її деідеологізації; створити законодавство, норми якого відтворять модель демократичного судочинства, що забезпечує громадянину, по суті, необмежене право на справедливий судовий захист; розбудувати інститут правосуддя, розуміючи його як форму здійснення прав і свобод людини, як самостійне і правове благо, що здійснюється через неупереджене правосуддя та належні судові процедури, відправлення правосуддя на засадах змагальності і рівності сторін, вивільнення суду від виконання невластивих для нього функцій; участь громадян у здійсненні правосуддя; посилення судового контролю за правомірністю обмеження конституційних прав і свобод на досудових стадіях кримінального судочинства; розширення доступу громадян та забезпечення їх кваліфікованою юридичною допомогою [3, с. 15; 8, с. 238].

Новели, внесені у 2001 р. в процесуальні кодекси, новий Закон України "Про судоустрій", прийняті Цивільний, Господарський, Кримінальний кодекси значною мірою привели у відповідність з Конституцією України та міжнародними пактами законодавство України про судоустрій, процесуальне законодавство. Головним підсумком першого етапу судової реформи є утвердження самостійної і незалежної судової влади в системі поділу влади. Вона повинна стати стабілізуючою силою в державі, здатною захищати прав і свободи громадян, активно протидіяти правопорушенням. Громадянам, юридичним особам, громадським організаціям надані реальні можливості для захисту в суді своїх прав та законних інтересів, стандарти яких відповідають міжнародній практиці про права людини і громадянина.

Доцільність та актуальність подібних спрямувань у процесах судово-правової реформи підкреслює багато вчених та практиків. Так, зокрема, у В. Маларенка саме

людина є тим головним ключовим елементом у системі правосуддя, задля блага інтересів якого воно здійснюється [5; 6]. Він також визначає тенденцію до гуманізації правосуддя в Україні. А саме, вважає, що збільшується кількість осіб, яким присуджено штраф, громадські роботи та інші покарання, не пов'язані з позбавленням волі. Тобто судова система України все більше орієнтується на європейські стандарти.

Оцінюючи пройдений шлях, ми можемо сміливо стверджувати, що він характеризувався становленням національної системи правосуддя, закріпленням її основ на конституційному і законодавчому рівнях; утворенням конституційної юрисдикції, прийняттям нових кодифікованих актів; гармонізацією українського законодавства з нормами міжнародного права; реформування правосохоронних органів та органів юстиції, становленням і розвитком важливих інститутів громадянського суспільства, як адвокатура, приватний нотаріат тощо.

Хотілося б також акцентувати увагу на тому що деякі вчені констатують останнім часом тенденцію гальмування здійснення судово-правової реформи. Це проявляється, зокрема у невиконання вимог Закону України "Про судоустрій", не послідовності в підходах до реформування судової системи та процесуального законодавства. Не вдалося підняти авторитет і забезпечити довіру до суддів, зробити судочинство більш доступним і демократичним. Цю прогалину не достатньо заповнюють запропоновані останніми роками різні концепції судово-правової реформи. Всі вони мають як позитивні, так і негативні сторони, містять не завжди однакові погляди на устрій судової системи, обсяг повноважень судів і суддів, взаємовідносини суддів з представниками інших гілок державної влади, в них відсутнє чітке уявлення про зміст судової влади та її структури, напрями розвитку форм судового контролю, що ускладнює розвиток законодавства в галузі судоустрою. Зокрема, варто зазначити, що домінуючою тенденцією

М. Оніщук вважає певну девальвацію ролі і статусу місцевих судів як основної ланки в системі судоустрою [8, с. 15].

З цією позицією не можна не погодитись, проте, варто зазначити, що сьогодні і вчені-теоретики, і вчені-практики дотримуються думки про те, що подальший розробці законодавства про судоустрій і процесуального законодавства повинна передувати нова єдина Концепція судово-правової реформи, що дає можливість створити це законодавство на основі єдиних принципів процесуальної діяльності, закладених у Конституції України. У цій Концепції доцільно також визначити шляхи подальшого розвитку судової гілки влади.

Узагальнюючи вищевикладене, є підстави зробити наступний висновок. Цілком очевидною на сьогоднішній день є нагальна потреба подальшого реформування судово-правової системи, зокрема, її приведення її у відповідність до Конституції України та міжнародних стандартів. Проте у сучасній конституційній науці дана проблема хоча й постійно обговорюється, та винайти єдину Концепцію реформування судоустрою ще не вдалося. З огляду на це, задля розвитку України як незалежної, демократичної, правової держави, необхідно вжити усіх заходів щодо реалізації конституційних норм у реальному житті і перейти від декларативних норм до фактичних. Також необхідно акцентувати увагу на тому що питання реформування судово-правової системи є надзвичайно актуальним на сьогоднішній день. В даній статті ми зробили спробу простежити сучасний стан та перспективи розвитку конституційних засад реформування правосуддя в Україні, а результати наведеного дослідження можуть бути використані для подальшого розвитку науки конституційного права та розробки єдиної Концепції реформування судової системи, однак зазначена проблема потребує більш ґрунтовного подальшого вивчення.

Перлік використаної літератури:

1. Капустинський В. Судово-правова система як складова методології державного управління // Право України. - 2005. - № 1. - С. 33-36.
2. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Ю. М. Тодики та В. С. Журавського. - К.: Ін Юре, 2002. - 544 с.
3. Конституційно-правові засади становлення української державності / В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, О. Г. Данильчак. - Х.: Право, 2003. - 328 с.
4. Конституція України: Науково-практичний коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов,

Ю. В. Баумін та ін. - Харків: Право, Ін Юре, 2003. - 808 с.

5. Малфренко В. Про рівень правосуддя в державі та повагу до суду // Юридична Україна. - 2004. - № 1. - С. 4-10.

6. Малфренко В. Т. Суддя - визначальний фактор існування демократичного суспільства // Вісник Верховного Суду України. - 2003. - № 6. - С. 6.

7. Ольховський Б., Ольховська Є. Конституційні засади судової влади в умовах формування правової держави // Вісник Академії правових наук України. - 2003. - № 1. - С. 45-51.

Синюкий О. В.

УДК: 347. 965. 1/3 (477)

к.ю.н., доцент кафедри кримінально права та правосуддя
юридичного факультету ЗНУ

Клімова М. І.

студентка 4 курсу юридичного факультету ЗНУ

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ АДВОКАТАМИ

Ключові слова: незаконна адвокатська діяльність, адвокатські злочини.

Статистичний зміст: подається поняття злочинів, що вчиняються адвокатами; визначаються характерні риси й розкривається їх зміст незаконної адвокатської діяльності в кримінальному судочинстві.

Постановка наукової проблеми з аналізом останніх публікацій. У сучасних соціально-політичних умовах нелегка доля випала всім правоохоронним та правозахисним органам України. До проблем діяльності адвокатури зверталися достатньо багато вчених і практиків, зокрема серед вітчизняних варто зазначити таких авторів, як В. В. Андреевський, Б. М. Баженова, Л. К. Бурлацький, Т. В. Варфоломеева, І. Ю. Пловацький, Я. П. Зейван, В. В. Леоненко, В. В. Медведчук, О. Р. Михайленко, Б. В. Романюк, С. Ф. Сафурько, О. Д. Святоцький, Д. П. Фіо-

левський, С. Я. Фурса, а також багатьох російських правознавців.

Позитивно оцінюючи багаточисельні дослідження зазначених та інших авторів, варто помітити, що всі вони, все ж таки, головним чином, досліджували адвокатуру як правовий інститут, не розкриваючи соціальних передумов адвокатської діяльності і проблеми професійної деформації адвокатів. Тому, відштовхувачись від цього, доречним буде позначити адвокатуру як соціально-правову інституцію, і саме це поняття ми надалі використовуватимемо.

Помітимо, що адвокатські злочини як окремий предмет дослідження ефективності кримінально-правових засобів у вітчизняній юридичній науці не ставився, і дотепер залишаються "білими плямами" їхні основні кримінологічні параметри. Як відомо, кримі-